

ВИБІР ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІДПРИЄМСТВ CHOICE OF INSTRUMENTS OF FINANCIAL MONITORING OF ENTERPRISES

Досліджено основні складові елементи та умови забезпечення фінансової безпеки підприємства й ефективність їх взаємодії. У статті вказані фактори, які впливають на систему забезпечення фінансової безпеки, виявлено їх результативність. Визначено структуру основних принципів забезпечення моніторингу фінансової безпеки підприємства та ефективність їх використання.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, ефективність, фактори впливу, діяльність підприємства, методи, інструменти, структура.

Исследованы основные составляющие элементы и условия обеспечения финансовой безопасности предприятия и эффективность их взаимодействия. В статье указаны факторы, влияющие на систему обеспечения финансовой безопасности,

выявлены их результативность. Определена структура основных принципов обеспечения мониторинга финансовой безопасности предприятия и эффективность их использования.

Ключевые слова: финансовая безопасность предприятия, эффективность, факторы влияния, деятельность предприятия, методы, инструменты, структура.

Basic elements and terms of providing financial safety of enterprise and efficiency of their cooperation are investigated. Factors influencing the system of providing financial safety are indicated in the article, their effectiveness is identified. The structure of basic principles of providing monitoring of the financial safety of enterprise and efficiency of their use are determined.

Key words: financial security of enterprise, efficiency, factors of influence, enterprise activity, methods, instruments, structure.

УДК 330.3(045)

Сусіденко О.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

Постановка проблеми. Фінансовий моніторинг повинен відтворювати всі процеси в динаміці, а також містити дані для порівняння поточних показників із базовими, що буде забезпечувати необхідним обсягом інформації користувачів відповідно до поставлених вимог.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування та забезпечення моніторингу машинобудівних підприємств фінансової безпеки підприємств досліджуються у світовій та вітчизняній науковій літературі. Серед зарубіжних науковців варто виділити А. Берл'є, Ю. Благова, Ш. Валітова, О. Вільямсона, Д. Волкова, М. Дженсена, І. Івашковської, В. Катькала, Р. Коуза, В. Меклінга, К. Мерфі, Г. Мінза, Є. Олійникова, Г. Пирогова, Г. Шиназі.

Постановка завдання. Метою дослідження є отримання достовірної інформації щодо рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств та виявлення «вузьких місць» у системі її структури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств передбачає проведення моніторингу фінансового стану.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства.

До основних завдань фінансового моніторингу належить, окрім оцінювання основних результатів діяльності, процес оцінки поточного і ретроспективного фінансового стану. При цьому результатом моніторингу є узагальнююча оцінка і прогноз майбутніх результатів.

Виходячи із завдань, метою такого моніторингу є своєчасне виявлення відхилень фактичних

результатів підприємства від нормативних (або базових, галузевих), встановлення факторів, які призводять до погіршення фінансового стану підприємства; з'ясування причин цих відхилень; розробка пропозицій щодо відповідного коригування окремих напрямів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності.

Фінансовий моніторинг повинен відтворювати всі процеси в динаміці, а також містити дані для порівняння поточних показників із базовими, що буде забезпечувати необхідним обсягом інформації користувачів відповідно до поставлених вимог.

Методологія фінансового моніторингу повинна базуватися на наступних принципах:

- принцип комплексності передбачає узгодження аналізу і прогнозів кожного із структурних підрозділів, з метою встановлення реального фінансового стану на певний період часу;
- принцип об'єктивної необхідності, який передбачає застосування фінансового аналізу, прогнозування, з метою визначення фінансових можливостей підприємства, відповідності поставлених завдань щодо наявності і руху фінансових ресурсів;
- принцип ефективності, передбачає оцінку досягнення позитивних фінансових результатів, а також на досягнення бажаного економічного ефекту;
- принцип науковості, який забезпечує якнайточніше визначити прогнозні показники, виявити основні фактори впливу та обґрунтувати обрану модель для прогнозування;
- визначення джерел, причин, характеру, інтенсивності дії деструктивних факторів;
- достатності інформації: у кожній окремій системі повинна використовуватися тільки відома інформація (нормативна, довідкова, прогнозна)

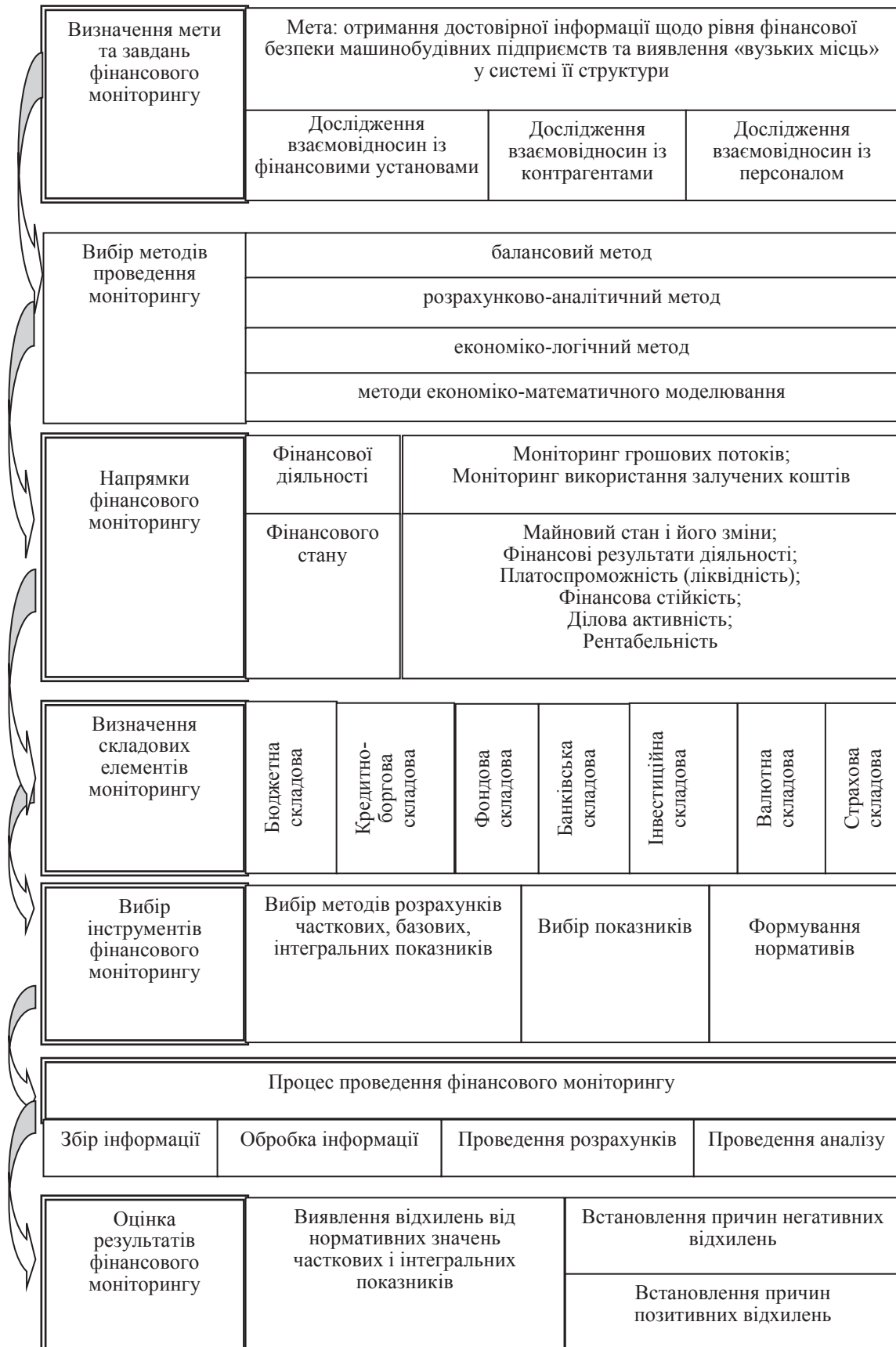

Рис. 1. Схема проведення моніторингу фінансової безпеки машинобудівного підприємства (запропоновано автором)

з необхідною точністю для моделювання результатів діяльності підприємства;

– наступності: кожна наступна підсистема не повинна порушувати властивостей об'єкта і критеріїв, установлених системі вищого рівня;

– комплексності: взаємозумовленості і пропорційної взаємоузгодженості розвитку системи як єдиного цілого, що забезпечує зв'язок усіх підсистем і елементів.

Отже, моніторинг фінансового стану передбачає проведення безперервних досліджень підприємства на будь-якому відрізку часу.

Схема проведення моніторингу фінансової безпеки машинобудівного підприємства представлена на рис. 1.

Фінансовий моніторинг підприємства дозволяє практично в режимі реального часу робити незалежні оцінки тенденцій розвитку його фінансової безпеки, отримувати інформацію її можливі зміни, оперативно проводити оцінку економічного становища підприємства [3, с. 134].

Запропонована послідовність включає сім основних етапів, які доцільно розпочати із формування проблеми, яка є визначальною для формування мети фінансової безпеки машинобудівного підприємства. Проблеми досліджень, як переконує огляд економічної наукової літератури, знаходять своє вираження, як правило, в цілях суб'єкту господарювання. Цілі можуть бути багатоваріантними: починаючи від оцінки взаємовідносин із державними і фінансовими установами до найближчого оточення та власних працівників.

Огляд економічної літератури акцентує увагу на такий аспект, як чітке визначення кола питань, проблем, які будуть досліджуватись, адже охоплення широкого кола проблем призведе до розширення напрямів дослідження, відволікання часу, засобів [1, с. 114].

Тому в процесі проведення моніторингу варто сконцентрувати увагу на отриманні такої інформації, яка б давала точну картину про стан, події, зміни.

У процесі проведення фінансового моніторингу можуть бути використані різні методи, проте, на наш погляд, доречними є балансовий метод, розрахунково-аналітичний та економіко-логічний методи, методи економіко-математичного моделювання, оскільки саме вони надають точну інформацію щодо рівня складових фінансової безпеки підприємства та дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Фінансовий моніторинг можна умовно поділити на два блоки: моніторинг фінансової діяльності підприємства (як процесу) і моніторинг фінансового стану (як характеристики на певний момент часу) [10, с. 98].

Перший спрямований на перевірку відповідності реальних фінансових потоків підприємства запланованим в його бюджеті грошовим засобам,

дозволяє оцінити фінансову динаміку підприємства, тобто зміни його фінансового стану, виражені рухом його фінансових потоків.

У процесі аналізу фінансових потоків досліджуються характеристики потоків грошових засобів підприємства (притоків, відтоків, чистих грошових потоків) у розрізі поточної, інвестиційної та фінансової діяльності: обсяг, тривалість, періодичність, структура, динаміка. Результати трендового аналізу фінансових потоків дозволяють оцінити перспективи зміни фінансового стану підприємства.

Забезпечення збалансованості фінансових потоків становить основу для їх оптимізації. Негативні наслідки має як надлишок, так і дефіцит фінансового потоку. У першому випадку це проявляється у зменшенні реальної вартості надлишкових коштів, зменшенні обсягу прибутку від залученого капіталу. У другому випадку – спостерігається зниження платоспроможності підприємства, зниження ліквідності його активів, зростанні кредиторської заборгованості тощо.

Другий блок дозволяє дати статичну оцінку фінансового стану підприємства. Розглядаються всі фінансові коефіцієнти, які доцільно розподіляти по групах. З кожної групи вибираються ті показники, які підходять для моніторингу підприємства з урахуванням галузевої специфіки, за обраними критеріями.

Спираючись на попередні дослідження, де нами було виокремлено структурні елементи фінансової безпеки підприємства, можемо встановити сукупність підсистем фінансового моніторингу, які забезпечують аналіз та оцінку його фінансового стану.

До них, зокрема, належать такі підсистеми моніторингу: бюджетна; кредитно-боргова; фондова; банківська; інвестиційна; валютна; страхова, які характеризуються сукупністю показників, що були запропоновані нами раніше.

Систему індикаторів фінансової безпеки, яка характеризує її стан можна розділити на дві групи [6, с. 58].

До першої групи належать показники, що свідчать про можливі фінансові проблеми, а відтак ймовірність банкрутства найближчим часом: повторювані істотні втрати в основній діяльності, що виявляються у хронічному спаді виробництва, скороченні обсягів продажів і хронічній збитковості; наявність хронічно простроченої кредиторської і дебіторської заборгованості; низькі значення коефіцієнтів ліквідності і тенденція їх до зниження; збільшення до небезпечних меж частки позикового капіталу в загальній його сумі; дефіцит власного оборотного капіталу; систематичне збільшення тривалості обороту капіталу; наявність наднормативних запасів сировини і готової продукції; використання нових джерел фінансових ресурсів на не вигідних умовах; несприятливі

зміни в портфелі замовлень; падіння ринкової вартості акцій підприємства; зниження виробничого потенціалу.

До другої групи належать показники, несприятливі значення яких вказують на можливість різкого погіршення в майбутньому при відсутності необхідних дієвих заходів.

До них належать: надмірна залежність підприємства від якого-небудь одного конкретного проєкту, типу устаткування, виду активу, ринку збуту; втрата ключових контрагентів; недооцінка відновлення техніки і технології; втрата досвідчених співробітників; вимушені простой, неритмічна робота; неефективні довгострокові угоди; недостатність капітальних вкладень тощо.

Шостим етапом є безпосереднє проведення моніторингу, який включає збір та обробку інформації її аналіз та опрацювання.

На завершальному етапі здійснюється оцінка результатів: проводиться виявлення відхилень від нормативних значень часткових і інтегральних показників та встановлюються їх причини.

На рис 2 подано процедурний алгоритм функціонування системи моніторингу фінансової безпеки підприємства, який охоплює послідовність проведення моніторингу фінансової безпеки з урахуванням особливостей зазначеного виду дослідження та обумовлює ефективність функціонування усієї системи забезпечення фінансової безпеки.

Результатом запропонованого алгоритму є отримання управлінського рішення, яке задовольняє вимоги об'єкта системи забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Ефективність функціонування системи моніторингу фінансової безпеки підприємства значною мірою залежить від його інформаційного забезпечення [4, с. 189].

Вимогою цього етапу моніторингу є комплексний характер. Він передбачає всеохоплююче вивчення змісту фінансових результатів, параметрів, які їх визначають та залежності від змін факторів ендогенного і екзогенного середовища підприємства.

Метою вказаного етапу є обґрунтування змісту, формування структури та джерел інформації щодо

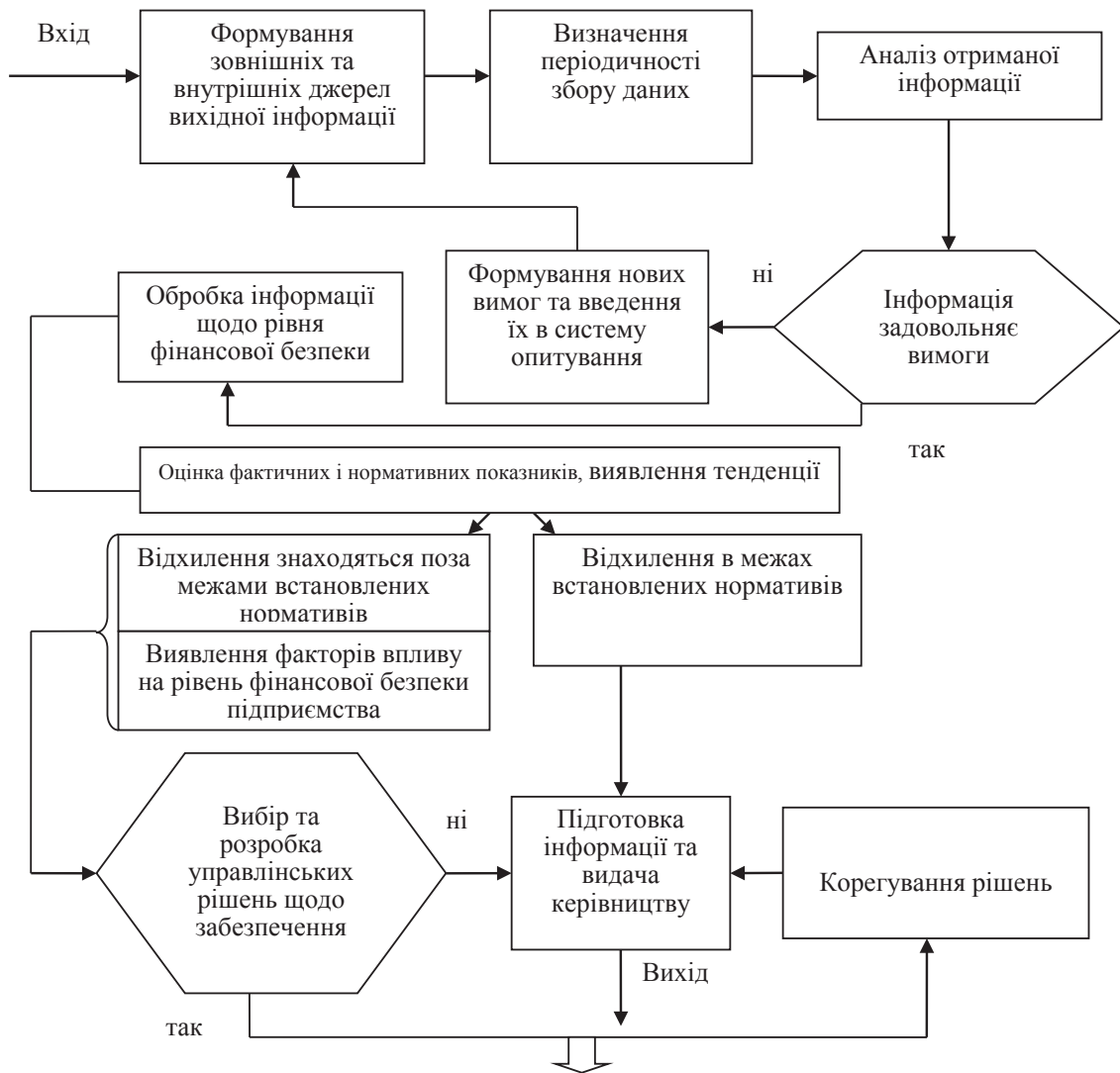

Рис. 2. Процедурний алгоритм моніторингу фінансової безпеки підприємства

фінансових результатів і взаємопов'язаних із ними економічних явищ та процесів.

Важливим є також виявлення наявних джерел інформації про фінансові результати, які повинні ґрунтуватися на виконанні двох операцій: по-перше, вибору інформаційних джерел відповідно до цілей і періоду моніторингу.

На другому етапі необхідно сформувати систему показників, на підставі яких буде оцінено та представлено ґрунтовну інформацію щодо фінансових результатів підприємства.

У процесі відбору її складових необхідно враховувати галузеву специфіку підприємств і особливості формування фінансових результатів, сферу впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на їх зміну, і, враховуючи це, формувати оптимальну систему оціночних показників та здійснювати перевірку відповідності їх інформаційному забезпеченню.

Уважаємо, що процедура формування оптимальної системи оціночних показників, передбачає, насамперед, визначення абсолютних і відносних показників (оціночних критеріїв), що характеризують фінансові результати підприємства (загалом і в розрізі видів діяльності); а також формалізацію визначених оціночних критеріїв і їх оптимізацію, тобто відбір основних показників-індикаторів з погляду їхньої раціональності й достатності; і насамкінець встановлення періодичності моніторингу (оперативний, поточний, підсумковий) і визначення бази порівняння (планові та бюджетні дані, дані поточного і підсумкового фінансового обліку, розрахункові показники).

На третьому етапі здійснюється аналіз фінансових результатів за визначений період дослідження. На основі отриманих даних проводиться оцінка фінансової безпеки та їх складових у поточному періоді, визначаються межі відхилень від нормативних показників.

Для встановлення рівня фінансової безпеки важливою є не стільки сама система показників, скільки їх порогові значення, недотримання яких буде свідчити про ознаки нестійкого стану господарюючих систем. Тому, на цьому етапі здійснюється обґрунтування критичних рівнів обраних показників, основним принципом формування яких повинна бути адекватність завданням діагностичного дослідження, тобто можливість за їх допомогою забезпечити виявлення й оцінку глибини розвитку деструктивної ситуації, здійснення аналізу наявності передумов для її поглиблення або послаблення.

Надалі за допомогою факторного аналізу, у процесі якого оцінюються зміни та виявляються потенційні можливості покращення рівня фінансової безпеки, проводиться оцінка впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансові результати підприємства.

Кінцевою метою цього етапу є виявлення тенденцій показників фінансової безпеки, а також

здійснення прогнозу (з використанням методів прогнозування, рядів динаміки, індексного методу, аналітичного вирівнювання тощо).

Висновки з проведеного дослідження. На завершення моніторингу фінансових результатів підприємства проводиться узагальнення, що проявляється у формулюванні висновків та рекомендацій щодо забезпечення фінансової безпеки. При цьому основним завданням фінансового моніторингу є виявлення факторів, що мають вплив на кінцеві показники діяльності як підприємства загалом, так і рівень фінансових показників, а також визначення нових прогнозованих показників на певний момент часу з урахуванням виявлених відхилень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бендиков М. А. Экономическая безопасность предприятия в условиях кризисного развития / М. А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 2. – С. 17-29.
2. Беседин А. Л. Экономическая безопасность предприятия в контексте системного подхода к решению проблемы защиты конфиденциальной информации / А. Л. Беседин, В. В. Беляев // Финансы и кредит. – 2004. – № 27. – С. 63-68.
3. Гринюк Н. А. Інноваційні підходи до вивчення стану фінансової безпеки підприємств України / Н. А. Гринюк // Проблеми науки. – 2009. – № 1. – С. 8-15.
4. Дубецька С. П. Економічна безпека підприємств України // Недержавна система безпеки підприємства як суб'єкт національної безпеки України: зб. матеріалів наук.-практ. конф. – К.: Вид-во Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003. – С. 146-172.
5. Євдокимов Ф. І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства / Ф. І. Євдокимов, О. В. Мізіна, О. О. Бородіна // Наукові праці Донецького національного технічного університету. – Донецьк: ДонНТУ, 2002. – Вип. 46. – 216 с.
6. Загорельская Т. Ю. Финансовая безопасность предприятия как объект управления / Т. Ю. Загорельская // Наук. праці ДНТУ. – Донецьк: ДонНТУ, 2006. – Вип. 103-4. – С. 215-218; Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: монографія / М. В. Фоміна. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
7. Кузенко Т. Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т. Б. Кузенко // БИЗНЕС-ИНФОРМ. – 2007. – № 12(1). – С. 27-29.
8. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами / С. Кульпінський // Фінансова консультація. – 2000. – № 5. – С. 34-40.
9. Мартюшева Л. С. Фінансова безпека підприємства / Л. С. Мартюшева, Т. Е. Петровська, Н. І. Трихліб // Коммунальное хозяйство городов: наук.-техн. сб. – К.: «Техніка», 2006. – Вип. 71. – С. 235-238.
10. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р. С. Папехин // Взгляд

молодых ученых на экономические и финансовые реформы в России: сб. ст. – Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.

REFERENCES:

1. Bendykov M. A. Ekonomycheskaia bezopasnost promishlennogo predpriyatiya v usloviakh kryzysnogo razvytiya / M. A. Bendykov // Menedzhment v Rossyy i za rubezhom. – 2002. – № 2. – S. 17-29.
2. Besedyn A. L. Ekonomycheskaia bezopasnost predpriyatiya v kontekste systemnogo podkhoda k reshyniu problemi zashchity konfydentsyalnoi ynformatsyy / A. L. Besedyn, V. V. Beliaev // Fynansi i kredyt. – 2004. – № 27. – S. 63-68.
3. Hryniuk N. A. Innovatsiini pidkhody do vyvchenia stanu finansovoi bezpeky pidpriemstv Ukrainy / N. A. Hryniuk // Problemy nauky. – 2009. – № 1. – S. 8-15.
4. Dubetska S. P. Ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy // Nederzhavna systema bezpeky pidpriemnytstva yak subiekt natsionalnoi bezpeky Ukrainy: zb. materialiv nauk.-prakt. konf. – K.: Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu finansiv, informatsiinykh system, menedzhmentu i biznesu, 2003. – S. 146-172.
5. Ievdokymov F. I. Uzahalniuiucha otsinka finansovoi skladovoi rivnia ekonomichnoi bezpeky

pidpriemstva / F. I. Yevdokymov, O. V. Mizina, O. O. Borodina // Naukovi pratsi Donetskooho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. – Donetsk: DonNTU, 2002. – Vyp. 46. – 216 s.

6. Zahorelskaia T. Yu. Fynansovaia bezopasnost predpriyatiya kak ob'ekt upravleniya / T. Yu. Zahorelskaia // Nauk. pratsi DNTU. – Donetsk: DonNTU, 2006. – Vyp. 103-4. – S. 215-218; Fomina M. V. Problemy ekonomichno bezpechnoho rozvytku pidpriemstv: teoriia i praktyka: monohrafiia / M. V. Fomina. – Donetsk: DonDUET, 2005. – 140 s.
7. Kuzenko T. B. Upravlenye fynansovoi bezopasnosti na predpriyaty / T. B. Kuzenko // BYZNES-YNFORM. – 2007. – № 12(1). – S. 27-29.
8. Kulpinskyi S. Rol finansovoi bezpeky Ukrainy v pohlyblenni intehratsiinykh stosunkiv z yevropeiskymy krainamy / S. Kulpinskyi // Finansova konsultatsiia. – 2000. – № 5. – S. 34-40.
9. Martiusheva L. S. Finansova bezpeka pidpriemstva / L. S. Martiusheva, T. E. Petrovska, N. I. Trykhlub // Kommunalnoe khoziaistvo horodov: nauk.-tekhn. sb. – K.: «Tekhnika», 2006. – V. 71. – S. 235-238.
10. Papekhyn R. S. Yndykatory fynansovoi bezopasnosti predpriyati / R. S. Papekhyn // Vzghliad molodikh uchenikh na ekonomycheskye y fynansovie reformy v Rossyy: sb. st. – Volhohrad: Volhohradskoe nauchnoe yzd-vo, 2007. – 16 s.

Susidenko O.V.

Candidate of Economic Sciences
Senior Lecturer at Department of International Economic Relations
Vasyl Stus Donetsk National University

CHOICE OF INSTRUMENTS OF FINANCIAL MONITORING OF ENTERPRISES

In the modern world, the belief in the protection of the financial interests of business entities at all levels of financial relations plays an important role. After all, the high level of financial protection of the enterprise guarantees not only a stable and maximally effective functioning and high growth potential enterprises in the future, a certain guarantee entities in constant availability of financial resources, this is what determines the relevance of the article.

In the conditions of deep systemic crisis, which covered almost all aspects of life such as political, social, and economic, the majority of domestic enterprises are on the brink of survival, become bankrupt and cease to exist.

Under these conditions, the main constituent elements and conditions to ensure the financial security of the enterprise and the effectiveness of their interaction are considered. At this stage, it becomes relevant to the distribution of component elements of the system of ensuring the financial security of enterprises and research efficiency that will lessen or eliminate the significant negative impact of the factors on the financial system of the modern enterprise. The main purpose of this work is to identify the constituent elements of the subsystem, ensure financial security and efficiency.

Components of the system that ensure the financial security of the enterprise will allow intensifying efforts to improve the financial security of the enterprise and to achieving the main goal of enterprise activity. Conditions to ensure the financial security of the enterprise should be the continuous development and improvement of the financial system of the enterprise; that the enterprise system that is able to meet the implementation of financial interests, goals and objectives; balance and complexity of financial instruments, leverage and techniques that are used in the enterprise.